

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Прев 60/2016
27.04.2017. година
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судије др Драгише Б. Слијепчевића, као председника већа, судије Бранка Станића и судије Гордане Ајншпилер Поповић, као чланова већа, у парничном поступку по тужби тужиоца „АА“ из ..., улица ..., кога заступа пуномоћник Драган Маричић, адвокат из ..., против туженог „ББ“ из ..., улица ..., ради утврђења ништавости и накнаде штете, вредност предмета спора 45.136.428,87 динара, одлучујући о ревизији тужиоца, изјављеној против пресуде Привредног апелационог суда Пж број 7663/14 од 21.10.2015. године, у седници већа која је одржана дана 27.04.2017. године, донео је, следећу

ПРЕСУДУ

ДЕЛИМИЧНО СЕ ОДБИЈА као неоснована ревизија тужиоца, изјављена против пресуде Привредног апелационог суда Пж број 7663/14 од 21.10.2015. године у делу у коме је одбијена жалба тужиоца и потврђена пресуда Привредног суда у Београду П број 1861/14 од 09.09.2014. године у ставу 2 изреке, којим је одбијен тужбени захтев тужиоца да се утврди да су ништаве одредбе члана 1. став 1. и члана 5. став 1. Уговора о кредиту број ... закљученог у ... дана 12.11.2007. године, између тужиоца и туженог, као и да се обавезе тужени да тужиоцу исплати на име стицања без основа износ од 15.000.000,00 динара, са законском затезном каматом од дана стицања до исплате и на име накнаде материјалне штете и изгубљене добити износ од 30.136.428,87 динара, са законском затезном каматом од 01.02.2014. године, па до исплате.

ДЕЛИМИЧНО СЕ УСВАЈА ревизија тужиоца, па се УКИДА пресуда Привредног апелационог суда Пж број 7663/14 од 21.10.2015. године и пресуда Привредног суда у Београду П број 1861/14 од 09.09.2014. године у делу у коме је одбијен евентуални тужбени захтев којим је тужилац тражио да се због промењених околности раскине уговор о кредиту број број ... закључен у ... дана 12.11.2007. године, између тужиоца и туженог ради финансирања изградње стамбено-пословног објекта на кат.парцели број ... КО ... у улици ... у ..., као и у делу који се односи на трошкове парничног поступка, и у том делу предмет се **враћа** првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Привредног суда у Београду П број 1861/14 од 09.09.2014. године, у ставу 1. изреке дозвољено је преиначење тужбе, па је ставом 2. одбијен тужбени захтев којим је тужилац тражио да се утврди да су ништавне одредбе члана 1. став 1. и члана 5. став 1. Уговора о кредиту број ..., закључен у ... 12.11.2007. године између тужиоца и туженог, а ради финансирања изградње стамбено-пословног објекта, којима се неосновано установљава паритет швајцарског франка са кредитом обавезом тужиоца и променљива камата, као и да се обавезе тужени да тужиоцу исплати на име стицања без основа 15.000.000,00 динара, са законском затезном каматом од дана стицања до исплате, и на име претрпљене материјалне штете и изгубљене добити износ од 30.136.428,87 динара, са законском затезном каматом од 01.02.2014. године па до исплате. Ставом 3. изреке, одбијен је евентуални тужбени захтев којим је тужилац тражио да се због промењених околности раскине Уговор о кредиту број ..., закључен у ... дана 12.11.2007. године између тужиоца и туженог, ради финансирања изградње стамбено-пословног објекта на кат.парцели ... КО ... у ... Ставом 4. изреке, одбачена је тужба у делу којим је евентуалним захтевом тужилац тражио да се обавезе тужени да исплати 45.136.428,87 динара са затезном каматом од 01.02.2014. године па до исплате, док је ставом 5. изреке, обавезан тужилац да туженом накнади трошкове парничног поступка у износу од 195.000,00 динара, у року од осам дана од дана пријема преписа пресуде.

Пресудом Привредног апелационог суда Пж број 7663/14 од 21.10.2015. године, одбијена је као неоснована жалба тужиоца и потврђена пресуда Привредног суда у Београду П број 1861/14 од 09.09.2014. године.

Против пресуде Привредног апелационог суда Пж број 7663/14 од 21.10.2015.године, тужилац преко пуномоћника из реда адвоката је благовремено изјавио ревизију и то због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Врховни касациони суд је испитао побијану пресуду у границама прописаним одредбом члана 408. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ бр. 72/11 и 55/14) и утврдио да је ревизија тужиоца делимично основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку на коју Врховни касациони суд пази по службеној дужности. Ревидент се позива на битну повреду поступка из става 2. тачка 12. овог члана, што је без утицаја на одлуку у овој правној ствари, са разлога што одредбом члана 407. Закона о парничном поступку, ова битна повреда поступка, није предвиђена као ревизијски разлог.

Тужилац и тужени су били у уговорном односу по основу Уговора о кредиту број ... од 12.11.2007. године који је за предмет имао кредитирање

финансирања изградње стамбено-пословног објекта у улици ... у ... Обавеза туженог је била да обезбеди кредитна средства до износа од 4.452.000,00 динара CHF (швајцарских франака), у динарској противвредности по средњем тржишном курсу банке на дан коришћења. Уговором је одређен највиши износ средстава који је тужени спреман да стави тужиоцу на располагање према уговореној процедури повлачења. Између странака је уговорена каматна стопа која се састоји од варијабилног дела одређеног у односу на кретања тромесечног LIBOR-а, који важи два радна дана пре почетка периода за који се камата утврђује и фиксног дела који износи 7,5 % процентних поена на годишњем нивоу. Парничне странке су споразумно одредиле да висина обавезе тужиоца према туженом на основу повучених средстава, по уговору на дан 26.12.2012. године износи 2.608.275,67 швајцарских франака. Продужиле су и рок отплате тог дуга, који је тужилац требало да измири најкасније до 30.04.2015. године, што није учинио. Тужени је једнострано раскинуо уговор о кредиту, због неизмирења доспелих уговорених обавеза од стране тужиоца.

Тужилац је примарним захтевом тражио да се утврди да су ништаве одредбе члана 1. став 1. и члана 5. став 1. Уговора о кредиту од 12.11.2007. године. Тим одредбама је установљен паритет швајцарског франка са кредитном обавезом тужиоца и променљива каматна стопа. Тражио је да му тужена због ништавости тих одредби исплати на име стицања без основа 15.000.000,00 са законском затезном каматом. Примарним захтевом је тражио и накнаду штете и то стварну штету и изгубљену добит у износу од 30.136.428,87 динара.

Нижестепени судови су закључили да одредбе Уговора о кредиту које су предмет захтева, нису ништаве, јер нису у супротности са принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима (члан 103. Закона о облигационим односима). Зато је одбијен као неснован захтев тужиоца у том делу као и захтев за исплату новчаног износа по основу стицања без основа, који је тражен као последица ништавости одредби уговора. Одбијен је и захтев за накнаду штете, применом правила о терету доказивања, јер тужилац није доставио доказе на основу којих би се утврдила одговорност туженог за штету.

Нижестепени судови су одбили и евентуални захтев за раскид уговора због промењених околности са образложењем да је раскид због промењених околности тужилац тражио тек након доспелости потраживања и након туженикове изјаве о раскиду уговора због неиспуњења обавеза од стране тужиоца. У тој ситуацији се не може тражити раскид уговора или измена уговора због промењених околности, јер је уговор већ раскинут.

Према оцени Врховног касационог суда, правилно су нижестепени судови закључили да нису ништаве одредбе уговора о кредиту у члану 1. став 1. и члану 5. став 1. чланом 1. став 1. уговорено је да банка одобрава кориснику кредит тако да ни у једном тренутку не може премашити износ од 4.452.000,00 CHF у динарској противвредности, по средњем тржишном курсу банке на дан коришћења кредита. Ставом 2. овог члана је прописано да се корисник обавезује

да отплату кредита врши у складу са чланом 7. уговора по средњем курсу банке на дан плаћања. Овом одредбом је установљен паритет швајцарског франка са кредитном обавезом тужиоца и одређен највиши износ средстава који тужилац као корисник кредита може да повуче од туженог. Одредбом члана 34. став 8. Закона о девизном пословању, важећег на дан закључења уговора („Службени гласник РС“ бр. 6/2006; 31/2011; 119/2012), прописано је да је дозвољено уговарање у девизама у Републици, с тим што се плаћање и наплаћивање по тим уговорима врши у динарима. Ставом 9. истог члана прописано је да Народна банка Србије прописује у којим случајевима и под којим условима се плаћање, наплаћивање, уплате и исплате, могу вршити у ефективном страном новцу. У члану 2. тачка 24. истог закона је предвиђено да је валутна клаузула уговорање вредности обавезе у девизама у Републици (валута обавезе), с тим што се плаћање и наплаћивање врши у динарима (валута исплате). Примењено на конкретни кредитни однос, произилази да банке могу уговорити вредност обавезе у девизама, конституисањем валутне клаузуле, с тим да се плаћање и наплаћивање по таквом уговору мора вршити у динарима. У смислу изнетог, уговорна обавеза туженог је била да сходно члану 394. и члану 395. Закона о облигационим односима врати онај број новчаних јединица на коју обавеза гласи и то у динарској противвредности. Штетни ефекти примене начела монитарног номинализма уклањају се применом валутне клаузуле.

Одредбом члана 5. став 1. за коју тужилац сматра да је ништава, уговорено је да се каматна стопа на износ исплаћеног кредита утврђује варијабилно у висини стопе 3-месечног ЛИБОР-а који важи два радна дана пре почетка периода за који се камата утврђује плус 7,5 процентних поена на годишњем нивоу. Обзиром да се уговорена камата састоји од фиксног дела 7,5 % и варијабилног дела од 3м LIBOR који важи два радна дана пре почетка периода за који се камата утврђује, овако уговарање варијабилног дела везано је за објективне околности, односно не зависи од воље уговорних страна. То је правно дозвољено и представља утицај цене новца на финансијском тржишту на коме се банка кредитор задужује да би новац даље пласирала. Правилно су закључили нижестепени судови да тужилац није предложио одговарајуће доказе на околност да је у овом случају камата била несразмерно висока у односу на тржиште капитала, тј. доказ о просечној каматној стопи за ту врсту пласмана у том периоду. Није доказао да уговор има скривене трошкове којима се увећава каматна стопа до границе зеленашке камате. Треба напоменути, што је посебно констатовао и другостепени суд, да део одредбе члана 5 уговора, која се односи на камату, којом се прописује промена каматне стопе у складу са актима пословне политике тужене банке (став 4) није предмет тужбеног захтева - у том делу није истицана ништавост одредбе, већ се тужбени захтев односи само на одредбу члана 5. став 1. Уговора, којом је уговорена камата јасно одређена.

Како одредбе члана 1. став 1. и члана 5. став 1. Уговора о кредиту нису апсолутно ништаве, то је неоснован и захтев тужиоца да се као последица ништавости тих одредби изврши повраћај средстава у износу од 15.000.000,00 са законском затезном каматом. Правилно су примењене одредбе материјалног

права и правила о терету доказивања и када је одбијен захтев за накнаду штете. Неосновани су наводи ревизије, да је побијана одлука донета погрешном применом материјалног права у делу у коме се тражи ништавост уговора, накнада штете и враћање средстава по основу стицања без основа. Зато је Врховни касациони суд на основу процесних овлашћења из члана 414. став 1. Закона о парничном поступку одлучио као у ставу 1. изреке пресуде.

Међутим, основано се ревизијом тужиоца истиче да је побијана пресуда у делу који се односи на евентуални тужбени захтев за раскид уговора због промењених околности донета уз погрешну примену материјалног права и да у том делу чињенично стање није утврђивано.

Нижестепени судови су одбили евентуални тужбени захтев због заузетог становишта да се раскид уговора не може тражити позивом на околности које су се промениле после доспелости обавезе. Међутим у спроведеном поступку није утврђено када су промењене околности заиста наступиле. Само је констатовано да се тражио раскид уговора због промењених околности након што је тужени изјавио да раскида уговор о кредиту. У ситуацији кад је уговор већ раскинут не може се тражити његов раскид и позивом на промењене околности.

Међутим, Врховни касациони суд налази да у конкретној ситуацији нису оцењене околности везане за промену курса швајцарског франка. Изостала је оцена навода тужиоца да је раст курса довео до дуплирања његове кредитне обавезе према туженом, да је према књиговодственом стању туженом враћен скоро цео износ главнице, да је уговор извршен у претежном делу и да се из тог разлога не може једнострано раскинути, да је тужени обрачунао дуг пратећи раст валуте и да тражи исплату у већем износу од оног који је тужилац по основу кредита примио и вратио. У таквој ситуацији не може се прихватити необразложена тврдња нижестепених судова да је тужени једнострано раскинуо уговор услед неизвршења обавеза од стране тужиоца као друге уговорне стране. Нижестепени судови превиђају чињеницу да обе уговорне стране траже раскид уговора са различитих разлога. Зато су се морали ценити сви разлози које су странке навеле и поуздано утврдити шта се десило са извршавањем обавеза из уговора, у ком степену је уговор о кредиту извршен, да ли се због неизвршења може једнострано раскинути, да ли постоје промењене околности које могу довести до раскида уговора или његове измене због промењених околности.

Институт раскида или измене уговора због промењених околности, предвиђен је чланом 133. Закона о облигационим односима. Основно спорно питање је, да ли промена курса валуте коришћене за валутну клаузулу, представља промењену околност на основу које се може извршити раскид уговора. Зато је потребно утврдити колико износи промена курса и како се та промена исказује у односу на просечни раст курса валута, да ли је уговорна страна која се позива на промењене околности била дужна, односно да ли је могла предвидети такав раст курса швајцарског франка у време закључења уговора о кредиту. Ово из тог разлога што је одредбом члана 133. став 2. Закона о

облигационим односима прописано да се раскид уговора не може захтевати ако је страна која се позива на промењене околности била дужна да у време закључења уговор узме у обзир те околности или их је могла избећи или савладати.

Према наведеној одредби члана 133. Закона о облигационим односима, ако после закључења уговора наступе околности које отежавају испуњење обавезе једне стране, или ако се због њих не може остварити сврха уговора у тој мери да је очигледно да уговор више не одговара очекивањима уговорних страна и да би по општем мишљењу било неправично одржати га на снази такав какав је, страна којој је отежано испуњење обавезе, односно страна која због промењених околности не може остварити сврху уговора може захтевати да се уговор раскине. Уговор се неће раскинути ако друга страна понуди или пристане да се одговарајући услови уговора практично измене. Ако се изрекне раскид уговора, суд ће на захтев друге стране обавезати страну која га је захтевала да накнади другој страни правичан део штете коју трпи због тога.

Нижестепени судови нису имали у виду напред наведене законске одредбе. Из тог разлога није у потпуности и правилно утврђено чињенично стање. Зато је на основу одредбе члана 416. став 2. Закона о парничном поступку одлучено као у ставу 2. изреке.

У поновном поступку првостепени суд ће правилном применом материјалног права употпунити чињенично стање и на поуздан начин утврдити да ли је и у којој мери дошло до промењених околности од закључења спорног уговора између странака. У том контексту потребно је расправити и да ли је друга уговорна страна-банка могла предвидети раст курса швајцарског франка. Уколико јесте, треба утврдити и да ли је иста приликом закључења уговора у писаном облику упозорила тужиоца на негативне последице које ће изазвати примена уговорене валутне клаузуле. Такав приступ и понашање банке даваоца кредита представља њену законску обавезу утемељену одредбом члана 12. ЗОО који обавезује учеснике да се при заснивању облигационих односа и остваривању права и обавеза из тих односа придржавају начела савесности и поштења. Принцип поштеног промета, у облигационим односима потрошача, односно корисника услуга и продавца, односно даваоца услуга, разрађен је и одредбама Закона о заштити потрошача („Службени гласник РС“ бр. 79/05), као и касније донетим и савременим законима, који регулишу област заштите потрошача. Одредба члана 3. став 1. Закона, који је важио у време закључења Уговора о кредиту, прописивала је као основно право потрошача, право на информисаност. То право је подразумевало обавештење о свим чињеницама од значаја за његов правилан избор и заштиту од непоштеног промета. Информације о својствима производа и услуга и условима продаје по одредби члана 46. става 1. истог закона морају бити тачне, потпуне, основане, недвосмислене, јасне и благовремене. Закон у члану 11. установљава право потрошача на заштиту његових економских интереса при куповини производа, односно коришћења услуга. Прописана права потрошача, односно корисника услуга су истовремено обавеза продавца, односно даваоца услуга при чему се по члану 43. истог закона права и обавезе односе и на

финансијске услуге. Испуњење тих обавеза мора се ценити са становишта неспорно стручног знања банке даваоца кредита и њене обавезе да искуствено сагледа раније промене курса швајцарског франка и објективно оцени да ли је енорман раст курса те валуте могуће очекивати и у уговореном периоду повраћаја одобрених кредитних средстава тужиоцу. Ако су тим поводом учињени пропусти довели до конституисања неправичних уговорних одредби на штету тужиоца, исте се сагласно одредби члана 135. ЗОО, морају ценити при одлучивању о раскиду уговора, односно његовој измени због промењених околности. Такође је потребно утврдити и да ли је и под којим условима банка кредитна средства пласирана тужиоцу прибавила на међубанкарском девизном тржишту, по ком курсу је извршила трансфер тих средстава, односно да ли је иста у обавези да тако прибављена средства врати у тој или другој валути и по ком курсу се врши обрачун њеног дуга. То су одлучне чињенице којима се опредељује и основаност тужбеног захтева. Зато је суд дужан да њихово постојање поуздано утврди у складу са правилом о терету доказивања.

**Председник већа-судија
др Драгиша Б.Слијепчевић,с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић